

ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА НА БЪДЕЩЕТО: ТРАНСФОРМАЦИЯ, ПОЛИТИКИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ ОТ ЕВРОПА И СВЕТА

Даяна Терзийска, Докторант
Бургаски свободен университет
научен ръководител проф. д-р Милен Балтов

Анотация: Докладът „Зелена икономика на бъдещето“ представя задълбочен анализ на концепцията за зелена икономика като стратегически отговор на екологичните, социалните и икономическите предизвикателства на XXI век. Разглеждат се основните направления на икономическа трансформация, включително кръговата икономика, енергийната трансформация, зелените технологии и иновации, както и развитието на зелени умения и работни места. Докладът акцентира върху ключови политики на Европейския съюз, национални стратегии и добри практики от Европа и света, които очертават пътя към устойчив растеж, климатична неутралност и социална справедливост. Целта е да се предостави систематизиран преглед на възможностите за интегриране на екологични принципи в икономическото планиране и управление.

Ключови думи: зелена икономика, устойчиво развитие, добри практики, екологични принципи, ЕС

Abstract: The report "Green Economy of the Future" presents an in-depth analysis of the green economy concept as a strategic response to the environmental, social, and economic challenges of the 21st century. It explores the main directions of economic transformation, including circular economy, energy transition, green technologies and innovations, as well as the development of green skills and jobs. The report emphasizes key European Union policies, national strategies, and best practices from Europe and around the world that outline the path toward sustainable growth, climate neutrality, and social justice. Its aim is to provide a structured overview of the opportunities for integrating ecological principles into economic planning and governance.

Keywords: Green economy, Sustainable development, Best practices, ecological principles EU

Въведение

Съвременната глобална икономика е изправена пред нарастващи предизвикателства, произтичащи от климатичните промени, изчерпването на природни ресурси и задълбочаващото се социално неравенство. Тези фактори поставят под въпрос устойчивостта на традиционния икономически модел, основан на линейна логика на потребление и интензивна експлоатация на ресурси.

В отговор на тази криза, концепцията за зелена икономика се утвърждава като стратегическа алтернатива, насочена към постигане на екологична устойчивост, социална справедливост и икономическа ефективност. Зелената икономика се дефинира като икономически модел, който цели подобряване на човешкото благосъстояние и социалната интеграция, като същевременно минимизира екологичните рискове и щетите върху околната среда.

Преходът към зелена икономика не представлява единствено технологична трансформация, а включва комплексни социални, политически и културни измерения. Той изисква координирани действия от страна на публичните институции, частния сектор, научната общност и гражданското общество. В този контекст, Европейският съюз и редица държави по света вече прилагат политики и добри практики, които очертават пътя към по-устойчива и справедлива икономическа система.

Зелената икономика се очертава като устойчивата алтернатива – икономика, която цели да подобри човешкото благосъстояние и социалната справедливост, като същевременно значително намалява екологичните рискове и щетите върху околната среда. Тя поставя акцент върху:

- ефективното използване на ресурси,
- преход към възобновяеми енергийни източници,
- кръгова икономика,
- екологични иновации и зелени работни места.

Този преход не е само технологичен, но и социален, политически и културен. Той изисква координирани усилия от правителства, бизнес, научни среди и гражданското общество. В Европа и по света вече се прилагат редица политики и добри практики, които очертават пътя към по-устойчива и справедлива икономика.

1. Основни направления за трансформация към зелена икономика

Разглеждането на основните направления за трансформация към зелена икономика изисква систематичен и академичен подход, който отчита екологичните, икономическите и социалните аспекти на устойчивото развитие. Зелената икономика представлява модел на икономическа организация, който цели да минимизира екологичните рискове и да насърчава социалната справедливост чрез ефективно използване на природните ресурси и иновации.

1.1 Кръгова икономика

Кръговата икономика представлява алтернативен икономически модел, който се противопоставя на традиционната линейна парадигма на производство и потребление, основана на принципа „вземи – използвай – изхвърли“. Този модел се стреми към устойчиво управление на ресурсите чрез удължаване на жизнения цикъл на продуктите, минимизиране на отпадъците и създаване на затворени материални потоци.

В контекста на нарастващите екологични предизвикателства и ограничеността на природните ресурси, кръговата икономика придобива все по-голямо стратегическо значение както за публичните политики, така и за корпоративните стратегии.

Ключови аспекти:

- **Екодизайнът** се основава на принципите на екологичното инженерство, индустриалната екология и анализа на жизнения цикъл (Life Cycle Assessment – LCA). Според Charter & Tischner¹, екодизайнът не е просто техническа практика, а философия, която изисква преосмисляне на връзката между дизайн, потребление и околна среда.

На европейско ниво, екодизайнът е регламентиран чрез Директива 2009/125/ЕО² относно екологичния дизайн на енергопотребяващи продукти. Тази директива

¹ Charter, M., & Tischner, U. (2001). *Sustainable Solutions: Developing Products and Services for the Future*. Greenleaf Publishing.

² Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=bg>

установява задължителни изисквания за енергийна ефективност, използване на ресурси и екологични характеристики на продуктите, които се пускат на пазара в ЕС. В допълнение, Европейската комисия включва екодизайна като основен елемент в Плана за действие за кръгова икономика и Зелената сделка (European Green Deal), целящи климатична неутралност до 2050 г.³

• **Индустриална симбиоза** представлява стратегически подход в рамките на индустриалната екология, при който предприятия от различни сектори си сътрудничат чрез обмен на ресурси, материали, енергия, вода и странични продукти. Целта е да се създадат взаимноизгодни връзки, които водят до икономически ползи и намаляване на екологичния отпечатък. Този модел е ключов елемент в прехода към кръгова икономика и устойчиво индустриално развитие.

Според Chertow⁴, индустриалната симбиоза възниква, когато „фирми обменят ресурси по начин, който води до колективна екологична и икономическа ефективност“.

• **Разширена отговорност на производителите (Extended Producer Responsibility – EPR)** представлява политически инструмент, чрез който производителите се задължават да поемат отговорност за целия жизнен цикъл на своите продукти – включително фазите на събиране, рециклиране и обезвреждане след употреба. Основната цел е да се намали екологичното въздействие на продуктите и да се насърчи кръговата икономика.

Според OECD⁵, РПП е „екологична стратегия, която прави производителя отговорен за продукта след неговата употреба“.

На Европейско ниво разширената отговорност на производителите е регламентирана чрез няколко директиви:

- **Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците** – установява принципа „замърсителят плаща“ и насърчава РПП.
- **Директива 2012/19/ЕС за отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО)** – производителите са отговорни за събирането и рециклирането на електроника.
- **Директива 94/62/ЕО за опаковките и отпадъците от опаковки** – въвежда задължения за производителите на опаковки.

1.2 Енергийна трансформация

Енергийната трансформация представлява системен преход от традиционни, въглеродно-интензивни енергийни източници към устойчиви, нисковъглеродни и възобновяеми технологии. Тя е ключов компонент на глобалната стратегия за справяне с климатичните промени, енергийна сигурност и икономическа устойчивост.

Ключови аспекти:

• **Децентрализация на енергийните системи** представлява процес на прехвърляне на производството, управлението и потреблението на енергия от централизирани структури към локализирани, автономни и гъвкави енергийни решения. Този преход е от ключово значение за постигане на устойчивост, енергийна сигурност и демократи-

³ European Commission. (2020). *Circular Economy Action Plan*. Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy_en

⁴ Chertow, M. R. (2000). *Industrial symbiosis: literature and taxonomy*. Annual Review of Energy and the Environment, 25 (1), 313 – 337

⁵ OECD. (2001). *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*. <https://www.oecd.org/>

зация на достъпа до енергийни ресурси. В контекста на глобалната енергийна трансформация, децентрализацията се разглежда като стратегически инструмент за интегриране на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), повишаване на енергийната ефективност и ангажиране на местните общности.

Според IRENA (2020)⁶, децентрализацията е не само технологичен процес, но и социална трансформация, която променя ролята на потребителя в енергийната система.

Според Международната агенция за възобновяема енергия (IRENA)⁷, през 2023 г. Европейският съюз отбеляза значителен напредък в производството на електроенергия от възобновяеми източници.

Фиг.1. Общ дял на ВЕИ в електропроизводството в ЕС (2015 – 2023)

Данните за периода 2015 – 2023 г. ясно показват устойчива и ускорена трансформация на електроенергийния сектор в ЕС към възобновяеми източници. Общият дял на ВЕИ се е увеличил с близо 15 процентни пункта – от 28.6% през 2015 г. до 43.4% през 2023 г., което представлява значителен ръст за осемгодишен период. Тази динамика е в резултат от целенасочени политики, технологичен напредък и засилена обществена подкрепа за декарбонизацията.

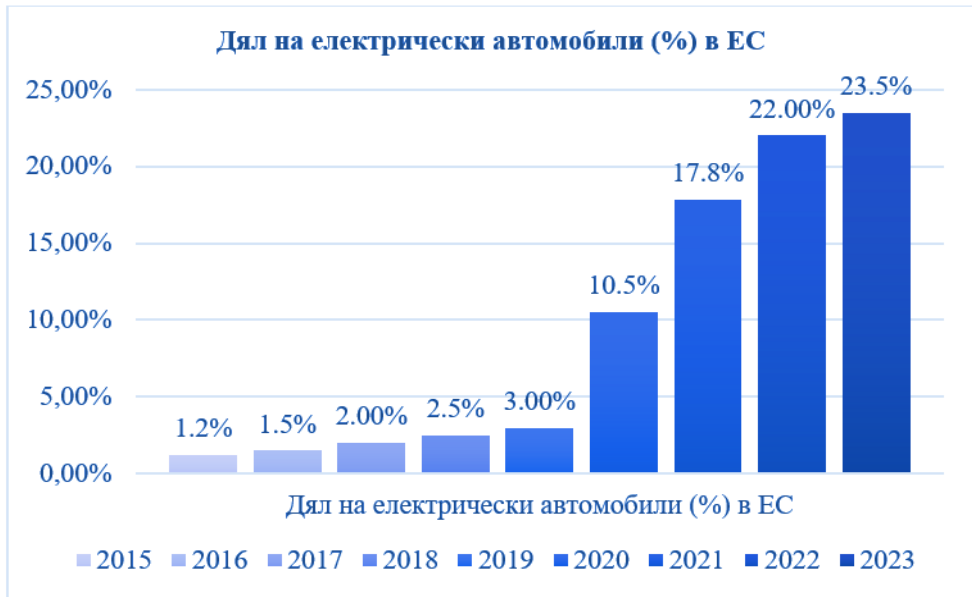
- **Интеграция на интелигентни мрежи (smart grids)** представляват модернизиран енергийни системи, които използват цифрови технологии, автоматизация и двупосочна комуникация за управление на производството, разпределението и потреблението на електроенергия. Интеграцията на интелигентни мрежи е ключов компонент в прехода към устойчива, децентрализирана и гъвкава енергийна архитектура. Тя позволява ефективно управление на ресурси, по-добра интеграция на ВЕИ и активно участие на потребителите в енергийния пазар. Успешната реализация изисква съвместни усилия между държавата, бизнеса и гражданското общество.

⁶ IRENA. (2020). *Innovation landscape for a renewable-powered future*. International Renewable Energy Agency. <https://www.irena.org/>

⁷ IRENA. (2023). *Renewable Energy Statistics 2023*. <https://www.irena.org/>

• **Електрификация на транспорта** представлява процес на заместване на конвенционалните превозни средства с двигатели с вътрешно горене (ДВГ) с електрически превозни средства (ЕПС), които използват електроенергия като основен енергоизточник. Този преход е ключов за постигане на климатична неутралност, намаляване на замърсяването на въздуха и повишаване на енергийната ефективност в транспортния сектор.

Фиг.2. Дял на електрическите автомобили сред новите регистрации в ЕС (2015 – 2023)⁸

Данните показват ясно изразена възходяща траектория в дела на електрическите автомобили (ЕА) сред новите регистрации в ЕС. За периода 2015 – 2023 г. се наблюдава **над 19-кратно увеличение** – от 1.2% до 23.5%. Това свидетелства за ускорена електрификация на транспорта, подкрепена от политически, технологични и пазарни фактори.

Електрификацията на транспорта в Европейския съюз през последното десетилетие се утвърди като стратегически процес, насочен към постигане на климатична неутралност, енергийна независимост и устойчива мобилност.

1.3 Зелени технологии и иновации

Зелените технологии представляват съвкупност от иновации, насочени към опазване на околната среда, устойчиво използване на ресурси и намаляване на въглеродния отпечатък. Те играят ключова роля в прехода към кръгова икономика и устойчиво развитие. Иновациите са двигател на зелената трансформация. Те позволяват ефективно използване на ресурси, намаляване на емисии и създаване на нови бизнес модели.

⁸ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/new-registrations-of-electric-vehicles/new-registration-of-electric-cars-eu-27>

Ключови аспекти:

• **Чисти технологии (CleanTech)** представляват съвкупност от научни и инженерни решения, насочени към минимизиране на екологичния отпечатък, опазване на природните ресурси и преход към нисковъглеродна икономика. Те са в основата на глобалните усилия за справяне с климатичните промени, замърсяването и изчерпването на ресурси. Като основни направления на чистите технологии могат да се разделят на няколко категории:

- Енергийна трансформация, която включва: възобновяеми източници (слънчева, вятърна, водна, геотермална енергия); съхранение на енергия (литиево-йонни батерии, водородни технологии); интелигентни мрежи (Smart Grids)
- Енергийна ефективност: пасивни и „умни“ сгради; LED осветление, термopомпи, енергийно ефективни уреди

Управление на отпадъци: технологии за рециклиране и повторна употреба; Биотехнологии за разграждане на пластмаси; Кръгова икономика

Зелените технологии са не просто алтернатива, а необходимост за бъдещето на планетата. Подкрепата за иновации, образование и сътрудничество между наука и бизнес е ключова за ускоряване на прехода към устойчиво общество.

• **Зелено предприемачество** е бизнес подход, който съчетава икономическа устойчивост с грижа за околната среда. То насърчава иновации, които решават екологични проблеми, създават зелени работни места и допринасят за устойчивото развитие на обществото.

Зеленото предприемачество се основава на принципите на устойчивото развитие, кръговата икономика и екологичната етика. Според Schaper⁹, то включва създаване на бизнеси, които не само генерират печалба, но и допринасят за екологична устойчивост. В този контекст предприемачът се разглежда като агент на промяната, който чрез иновации и лидерство трансформира индустриални практики.

Разработването на продукти и услуги с минимално въздействие върху околната среда, използване на възобновяеми ресурси, енергийна ефективност, рециклиране, включване на местни общности, прозрачност и етични практики и съобразяване с екологични стандарти и политики на ЕС са едни от основните характеристики на зеленото предприемачество.

Зеленото предприемачество е ключов фактор за прехода към устойчива икономика. То съчетава иновации, екологична отговорност и социална ангажираност, като създава нови възможности за развитие на бизнеси, които не само генерират стойност, но и опазват природната среда.

1.4 Зелени умения и работни места

Зелената икономика не е само екологична, но и социална трансформация. Тя създава нови професии и изисква преквалификация на работната сила.

В контекста на глобалния преход към нисковъглеродна и ресурсно ефективна икономика, зелените умения и работни места придобиват стратегическо значение. Те представляват ключов компонент на устойчивото развитие, като съчетават екологична отговорност, икономическа ефективност и социална справедливост. Европейският съюз и международни организации като МОТ (Международна организация на труда) подчертават необходимостта от адаптиране на трудовите пазари към екологичните предизвикателства чрез развитие на зелени компетенции.

⁹ Schaper, M. (2002). *The Essence of Ecopreneurship*. В: *Greener Management International*, Issue 38, pp. 26 – 30.

Зелени умения се дефинират като знания, способности и нагласи, които позволяват на индивидите да допринасят за устойчиви практики в производството, потреблението и управлението на ресурси¹⁰. Те включват както технически компетенции (например работа с възобновяеми енергийни технологии), така и трансверсални умения като критично мислене, системен подход и екологична етика.

Зелени работни места са позиции, които допринасят за опазване или възстановяване на околната среда, било то чрез производство на екологични стоки и услуги, или чрез устойчиви производствени процеси¹¹. Те се срещат както в традиционни сектори (строителство, земеделие), така и в нововъзникващи индустрии (възобновяема енергия, кръгова икономика).

Класификация на зелени професии

Професия	Основни компетенции	Сектор
Експерт по възобновяема енергия	Електротехника, безопасност, проектиране	Енергетика
Специалист по управление на отпадъци	Логистика, екология, регулации	Обществени услуги
Агроеколог	Биоземеделие, почвена защита, мониторинг	Земеделие
Консултант по устойчиво развитие	Оценка на въглероден отпечатък, ESG	Бизнес/администрация

Зелените умения и работни места са не само инструмент за справяне с климатичните предизвикателства, но и възможност за икономическа трансформация и социална иновация. Инвестициите в образование, преквалификация и политики за зелена заетост са от съществено значение за изграждане на устойчива и конкурентоспособна работна сила.

2. Политики и стратегии

Зелената икономика се основава на интегрирани политики, насочени към устойчиво използване на ресурси, намаляване на въглеродните емисии и социална справедливост. В Европейския съюз водеща рамка е **Европейският зелен пакт**¹², който цели климатична неутралност до 2050 г. чрез мерки за декарбонизация, кръгова икономика и екологично земеделие.

В България, **Националният план за възстановяване и устойчивост (НПВУ)**¹³ предвижда над 50% от инвестициите да бъдат насочени към зеления преход – включително енергийна ефективност, възобновяеми източници и електромобилност. Допълнително, стратегията „България 2030“¹⁴ включва приоритет „Зелена и устойчива България“, с фокус върху подобряване на екологичните показатели и насърчаване на зелени иновации.

Тези политики създават предпоставки за развитие на зелени работни места, устойчиво предприемачество и екологично образование, като поставят основите за дългосрочна трансформация на икономиката.

¹⁰ <https://www.cedefop.europa.eu/en>

¹¹ <https://www.ilo.org/publications/world-employment-and-social-outlook-trends-2016>

¹² https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg

¹³ <https://nextgeneration.bg/>

¹⁴ <https://www.strategy.bg/>

3. Добри практики от Европа и света

Зелената икономика се развива чрез конкретни политики, проекти и иновации, които демонстрират устойчиви решения в различни сектори. В Европа и по света се прилагат добри практики, които служат като модел за екологична трансформация.

3.1 Зелените градове са урбанизирани пространства, които прилагат устойчиви политики, технологии и инфраструктура с цел подобряване на качеството на живот, опазване на околната среда и адаптация към климатичните промени. Те съчетават енергийна ефективност, зелени площи, екологичен транспорт и дигитални решения за управление на ресурси.

- **Копенхаген, Дания** смятан е за най-зеления град в Европа и в света. Целта е да постигне въглеродна неутралност до 2030 г. Велосипедната му мрежа е толкова напреднала, че има повече велосипеди, отколкото коли, **енергийно ефективни сгради и интелигентно управление на отпадъци**¹⁵.

- **Ванкувър, Канада** е известен със своите политики, които насърчават възобновяемата енергия и устойчивите сгради. Освен това се отличава с това, че е един от градовете с най-много зелени площи на глава от населението и паркове като известния Стенли Парк. Ванкувър е и градът, който е стартирал план „Нулеви отпадъци 2040“ (Zero Waste 2040). Планът включва смели политики и действия като например: ремонт и поддръжка на материали, с цел удължаване на експлоатационния им живот, производство на възобновяема енергия, компостиране на негодни за консумация храни и превръщането им в гориво. Действия и политики чрез които да се подпомогне стимулирането градът да достигне нулеви отпадъци.

3.2 Енергийна трансформация

- **Дания** – лидер в вятърната енергия

В контекста на глобалната енергийна трансформация, Дания се утвърждава като световен лидер в развитието на вятърната енергия. Страната демонстрира как устойчиви технологии могат да бъдат интегрирани успешно в националната енергийна система, като същевременно се постигат икономически, екологични и социални ползи.

Над 50% от електроенергията в страната се генерира от вятърни турбини – както на сушата, така и в морето. **Град Самсъ** е признат за енергийно независим остров, който използва 100% възобновяеми източници, включително вятър, слънце и биомаса¹⁶.

Моделът на Дания показва, че инвестициите във възобновяеми енергийни източници могат да доведат до енергийна сигурност, икономическа устойчивост и глобално лидерство. Вятърната енергия не само захранва домакинства и индустрии, но и вдъхновява политики за устойчиво бъдеще.

- **Китай** – глобален лидер в електрическата мобилност.

През последното десетилетие Китай се утвърди като водеща сила в прехода към електрическа мобилност. Страната е най-големият производител и потребител на електрически превозни средства (ЕПС) в света, благодарение на стратегически инвестиции, държавна подкрепа и технологичен напредък.

През 2024 г. в Китай са продадени над 11,3 милиона електрически превозни средства, което представлява приблизително 48% от всички нови автомобили в страната. Това поставя Китай далеч пред останалите пазари, включително Европа и САЩ.

¹⁵ <https://bg.renovablesverdes.com/%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/>

¹⁶ <https://energiakademi.dk/en/>

Освен това, китайските производители са отговорни за 57% от глобалното производство на ЕПС през същата година¹⁷.

- Държавна подкрепа и индустриална политика:

От 2009 г. насам правителството предоставя директни субсидии за покупка на електромобили, особено за местни производители. Въпреки прекратяването на националната програма през 2022 г., местните власти продължават да предлагат данъчни облекчения.¹⁸

- Китай е световен лидер по брой зарядни станции – над 2.5 милиона към 2025 г., което улеснява прехода към електрическа мобилност.¹⁹
- Програми като „Made in China 2025“ насърчават иновации в батерии, автономно управление и интелигентни транспортни системи.²⁰

Регулации за устойчивост и контрол:

- От 2026 г. всички производители на електромобили, включително чуждестранни компании с производство в Китай, ще трябва да получават разрешение за износ.²¹
- В отговор на ценови войни, довели до нестабилност, правителството въведе механизми за ограничаване на прекомерните отстъпки и защита на доставчиците.²²
- Китай поставя цел за въглеродна неутралност до 2060 г., като електромобилите са ключов компонент в стратегията за декарбонизация на транспорта.²³

Китайската стратегия за развитие на сектора с електромобили е многопластова, съчетаваща стимули, регулации и глобални амбиции. Новите регулации за износ и контрол върху ценовата конкуренция показват стремеж към устойчив растеж и международна легитимност. В контекста на глобалната зелена трансформация, Китай се позиционира не само като производител, но и като регулатор на бъдещето на електрическата мобилност.

- **Нова Зеландия** – геотермална енергия

Развитието на геотермалната енергия в Нова Зеландия представлява ключов компонент от националната стратегия за устойчиво енергоснабдяване и декарбонизация. Страната е сред световните лидери в използването на геотермални ресурси, като съчетава благоприятни геоложки условия с иновативни технологии и ефективна регулаторна рамка.

Геоложките особености на Северния остров, включително активната вулканична зона Тауръ Volcanic Zone, предоставят благоприятни условия за добив на геотермална енергия.

Към 2023 г. геотермалната енергия осигурява приблизително 17% от електроенергията в страната, което я прави втория по значимост възобновяем източник след хидроенергията²⁴.

Геотермалната индустрия допринася за икономическото развитие на региони като Тауръ и Rotorua, осигурявайки работни места и подкрепяйки местния туризъм. Освен

¹⁷ <https://electromobil.org/kak-kitaj-vodi-v-ev-sektora-i-kak-sasth-mogat-da-nastignat/>

¹⁸ Reuters – „China ends national EV subsidies but local incentives remain“

¹⁹ Bloomberg – „China’s EV charging network leads the world“

²⁰ McKinsey – „Made in China 2025 and the future of mobility“

²¹ Financial Times – „China to require export permits for EVs from 2026“

²² CNBC – „China clamps down on EV price wars to protect suppliers“

²³ IEA – „China’s pathway to carbon neutrality“

²⁴ Ministry of Business, Innovation and Employment. (2023). *Energy in New Zealand 2023*. Wellington: MBIE.

електропроизводство, геотермалната енергия се използва за отопление на сгради и басейни; Земеделски дейности; Туристически обекти

Правителството на Нова Зеландия е поело ангажимент за постигане на 100% възобновяема електроенергия до 2030 г., като геотермалната енергия ще играе централна роля в този преход²⁵.

Геотермалната енергия в Нова Зеландия представлява успешен пример за интегриране на възобновяеми ресурси в националната енергийна стратегия. Чрез технологични иновации, екологична отговорност и социална ангажираност, страната демонстрира как геотермалната енергия може да бъде използвана устойчиво и ефективно.

4. Заключение:

Докладът представя зелената икономика като цялостна концепция за устойчиво развитие, която обединява екологични, социални и икономически измерения в отговор на предизвикателствата на XXI век. Анализът на основните направления – кръгова икономика, енергийна трансформация, зелени технологии, предприемачество и умения – показва, че преходът към нисковъглеродна икономика е не само технологичен, но и системен процес, изискващ координирани усилия между публични институции, бизнес, наука и гражданско общество.

Европейският съюз, чрез стратегически инициативи като Европейския зелен пакт и Плана за кръгова икономика, демонстрира ангажираност към климатична неутралност и социална справедливост. Националните политики, включително българският План за възстановяване и устойчивост, очертават конкретни пътища за прилагане на зеления преход на местно ниво.

Добри практики от водещи държави и зелени градове показват, че устойчивата трансформация е възможна чрез иновации, образование, зелена заетост и екологична етика. Зелената икономика не е алтернатива, а необходимост – нова парадигма за развитие, която поставя човека и природата в центъра на икономическото планиране и управление.

Източници:

1. Bloomberg – „China’s EV charging network leads the world“
2. Charter, M., & Tischner, U. (2001). *Sustainable Solutions: Developing Products and Services for the Future*. Greenleaf Publishing.
3. Chertow, M. R. (2000). Industrial symbiosis: literature and taxonomy. *Annual Review of Energy and the Environment*, 25 (1), 313 – 337
4. Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=bg>
5. European Commission. (2020). *Circular Economy Action Plan*. Retrieved from https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy_en
6. Financial Times – „China to require export permits for EVs from 2026“
7. IEA – „China’s pathway to carbon neutrality“
8. IRENA. (2020). *Innovation landscape for a renewable-powered future*. International Renewable Energy Agency. <https://www.irena.org/>
9. IRENA. (2023). *Renewable Energy Statistics 2023*. <https://www.irena.org/>
10. McKinsey – „Made in China 2025 and the future of mobility“

²⁵ New Zealand Government. (2023). *Renewable Energy Strategy 2030*. Retrieved from <https://www.mbie.govt.nz/>

11. Ministry of Business, Innovation and Employment. (2023). Energy in New Zealand 2023. Wellington: MBIE.
12. New Zealand Government. (2023). Renewable Energy Strategy 2030. Retrieved from <https://www.mbie.govt.nz/>
13. OECD. (2001). Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments. <https://www.oecd.org/>
14. Reuters – „China ends national EV subsidies but local incentives remain“
15. Schaper, M. (2002). The Essence of Ecopreneurship. B: Greener Management International, Issue 38, pp. 26 – 30.
16. <https://bg.renovablesverdes.com/%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/>
17. <https://www.cedefop.europa.eu/en>
18. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg
19. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/new-registrations-of-electric-vehicles/new-registration-of-electric-cars-eu-27>
20. <https://electromobil.org/kak-kitaj-vodi-v-ev-sektora-i-kak-sasth-mogat-da-nastignat/>
21. <https://energiakademiet.dk/en/>
22. <https://www.ilo.org/publications/world-employment-and-social-outlook-trends-2016>
23. <https://nextgeneration.bg/>
24. <https://www.strategy.bg/>